

Zselici csillagok alatt

A Zselici Csillagos Égbolt Rezervátum hivatalosan még nem jött létre, de március 1-jén már a harmadik éjszakai túrát szerveztük a területen. Csillagnéző természetjárás tervezésében az időjárás a fő ellenség, ennek ellenére kénytelenek vagyunk jóval előre lekötni az időpontokat. Ebben az évben már hivatalosan is a Meteor Természetbarát és Turista Egyesülettel közösen szervezzük két fontosabb gyalogos rendezvényünket – az éves túranaptár decemberben készült, így az időpontokat is akkor rögzítettük. A távolabbról érkezőknek is ez az egyesület biztosítja a szállást a Meteor Turistaházban, Simonfán. Az előre rögzített időpontok ellenére eddig szerencsések voltunk, sosem bújtak el teljesen a csillagok a felhők mögé. Most még inkább szerencsésnek érezhettük magunkat, hiszen pont a túra időszakára a természet elhúzta a függönyöket, és ritka jó átlátszóságú ég alatt sétálhattunk.

Pénteken beépített meteorológusunk engem már megnyugtatót, hogy jó esélyünk lesz arra, hogy a hidegfront éppen estére elfújja a felhőket, és kiszárítja a troposzférát. Az előtte várható eső sem izgatott nagyon, mert egy héttel korábban Sára leánnyal már bejártuk az utat, akkor porzott a gyalogösvény – egy kis lemosás nem árt. Az előre jelzett kellemetlen viharos szél, már jobban aggasztott, és nem csak engem... A mérsékeltövi ciklon viharfrontja, amely jelentős károkat okozott az országban, sokakat elriasztott attól, hogy eljőjenek a Zselicbe. Bánhatják... 22 elszánt ember viszont nekivágott a 13 km-es éjszakai túrának, melynek során ritkán megfigyelhető átlátszóságú égboltnak gyönyörködhetek. Az időjárás a Zselicre vonatkozó előrejelzésnek megfelelően alakult: a csillagászati szürkületre időzített túra kezdetére a front mögött teljesen kiszáradt a légkör.

Simonfát elhagyva, a kék túraút 67-es fűttal párszáz méteren együtt haladó sza-

kaszán sétálva rögtön feltűnt, hogy valami nincs rendben a nyugati dombok fölött. Abban az irányban nem lehet ekkora fényszennyezés, hiszen a zselici dombok mögött csak távolabb, és csak kis települések vannak. De nyugaton, a Fiastyúk irányába mutató fényháromszög mi is lehet más, mint az állatövi fény! – ugrott be azonnal. Végül is Magyarország földrajzi szélességén az éppen kezdődő tavasz az ideális időszak, hogy a csillagászati szürkület elején megpillantsuk ezt a jelenséget. Az útról letérve a Zselic-patak völgyében az első az volt, hogy elhelyeztem a fényképezőgépet, és rövidke beállítás után elindítottam a felvételt. Közben a sor vége is megérkezett, és lelkesen magyaráztam a jelenségről a túrázóknak. Még arról is megfeledeztem, hogy készítek további felvételeket hosszabb expozíciókkal. Bűnöm talán megbocsátható, mert tudatosan én is először láttam az állatövi fényt. Ráadásul igen jó alkalommal: zöld lézermutatóval rajzolhattam körbe a jellegzetes háromszöget az égbolton egy nagyobb társaságnak.

A nagyon jó átlátszóság lehetővé tette, hogy a 30 s-os expozícióval készült felvételen (Canon EOS 350D, 18 mm-es zoom állás, 3,5-ös rekesz, ISO 800) utólagos kontraszt-növeléssel szépen láthatóvá váljon az állatövi fény. Ha csak a fotózásra koncentrálok, kisebb zájú felvétel is készülhetett volna, de ezen az estén a kirándulás, a túrázók és a bemutatás élménye volt a fontosabb. A kép a patak völgyében, 150–160 m-es tengerszint feletti magasságban készült, a nyugati irányt a Kecse-hát jó 60 méterrel magasabban lévő gerince uralja. Ennek megfelelően a kép „horizontja” 5 fokkal a valódi vízszintes irány fölött van. (A hét csillagászati képe, 11. hét, I. hírek.csillagaszat.hu.)

Rövid nézelődés után folytattuk utunkat a Rockenbauer Pál Dél-dunántúli Kéktúra útvonalán, majd felkaptatva a Kecse-hátra

a sárga jelzést követtük egy völgyön át ismét emelkedve a következő gerincig. Itt a Kaposvárhoz tartozó Töröcskét megközelítve áttértünk a kék kereszt jelzésre, és déli irányba haladva tovább távolodtunk a kevés fényszennyezést okozó forrásoktól. Innentől kezdve már sűrűn követték egymást a tisztások, ahol mindig megálltunk rövidebb időszakokra. Sokáig nem időztünk, mert a menetrendszerűen erősödő szélben gyorsan fázni kezdett a társaság. A zöld színű lézermutató ekkor debütált a Zselicben – nagyon jól bevált, sokkal egyszerűbb volt így magyarázni, mutogatni a csillagképeket egy népesebb társaságnak... Sokan voltak, akik lényegében először ismerkedtek a csillagos égbolttal ezen az éjszakán. A hirtelen fejük fölé zuhant sok-sok csillag alatt – mint utólag is kiderült –, jó, hogy csak a fontosabb dolgokat mutattam, mert egyszerűen nem tudja az ember befogadni a sok új információt.

A gerincen futó régi Postakocsi úton viszatértünk a kék jelzésre, és ismét leereszkedtünk a völgybe, a Pölöskei-rétre. Az előzetes bejáráskor ezt a helyet néztem ki a túra csúcspontjának. A hosszan elnyúló tisztás elegendően nagy ahhoz, hogy jó kilátásunk legyen az égboltra. A két oldalt futó gerinc viszont takarásával körülölel, elzárva a horizont közeli zavaró fényeket. Alacsonyan már megjelentek a következő front felhői, igaz, ez szabad szemmel nem tűnt fel, csak a hosszabb expozíciós idejű fényképeken. Az égbolt nagy része még mindig tökéletes volt, a terv bevált, a csillagos égbolt szentélyébe érkeztünk. Mindezt megerősítette Jankovics Zoltán, a túra egyik szakavatott résztvevője, aki költői módon foglalta össze tapasztalatait:

„Allah, híveinek kötelezővé tette, hogy életük során egyszer zarándokoljanak el Mekkába. Ha Isten is kijelölne egy szent helyet, ahonnan a csillagok a legszebben látszódnának, e zarándokhely feltehetőleg a Zselicben lenne a Pölöskei-rét, ahol a műszerrel bemért fényszennyezés értéke 21,3–21,4 magnitúdó/négyzetív másodperc. Innen semmiféle mesterséges világitást

nem lehet látni. Attól kell tartani, hogy az égkupola számlálhatatlan fénycsillámai ránk zuhannak. Tökéletes háromdimenziós élmény, nem odaragasztva vannak a csillagok, benne élünk.

Mit lehet látni? Az állatövi fény körcsikét, a téli Tejút szerényebb hömpölygését, a Fiastyúk BU Tau-ja tökéletesen elválik fényesebb társától. A zeniten levő Aur nyíltalmaza, az M36, az M37 szinte kiverik az észlelő szemét, az M35-ös grizes szemcsés, akárcsak az M44 kis korongja. A Coma-halmazban különböző színű drágakövek villannak fel, szememmel többször is megsimogatom a szomorú sorsú Bereniké hajzuhatagát. A milliányi hosszannát magába szívó M31 és M33 látványa felemelő érzés. A 15–20 fok magasságban levő Draco fejében, a gonosz sárkányszem két csillagát könnyedén lehet látni, a harmadikat csak érezni. Érdekes, hogy a Mars és a Betelgeuse messze nem olyan vörös, mint egy szennyezettebb helyen, sokkal sárgábbak. Ezt a jelenséget eddig nem tapasztaltam. A Sirius kegyetlen fénye tördőfésként hat a retinámra.

Irigylem a kameleont, mely képes szeméit egymástól függetlenül mozgatni, egyiket a csillagokra, másikat a túraútra. Én ezt megpróbáltam, kétszer is orra is estem. Köszönöm, hogy ott lehettem, és a mély-űr sírkövébe vésődött csillagsziporkák emlékeivel távozhattam.”

Mit tehetek ehhez még hozzá? Talán annyit, hogy a Zselic igazi sötét magja még pár kilométerrel délebbre van. Az égi háttérfényesség ezen a távon is jól mérhetően csökken, amint távolodunk Kaposvártól. Az év második éjszakai túrája, amit a természetjárókkal közösen szervezünk, szeptember 27/28 éjjelen lesz. Vagyunk jó páran, akiket kellő számú érdeklődő esetén nem kell sokat noszogatni, hogy a csillagok közé gyalogoljunk. 2009-ben a Csillagászat Nemzetközi Évében, remélhetőleg a már hivatalosan is megnyitott Rezervátumban még sűrűbben szeretnénk éjszakai túrákat szervezni. Mindenkit várunk elkövetkező túráinkra!

Kolláth Zoltán